בסוד שיח

ראיות מוזמנות

מהי באמת עמדתם של הגרי"ד סולובייצ'יק, הגר"מ פיינשטיין ובעל "משפטי עוזיאל" בעניין לימוד תורה של נשים וגברים יחדיו?

בלהשותו כי רבה לקעקע את סמכותו התורנית וההלכתית של "הראשון לציון" המקובל, הגר"מ אליהו שליט"א, גייס ר"ד אמנון שפירא (השירות הלאומי וההנהגה התורנית, הצופה יום ו' ס"ו בכסלו) לעזרתו את "הראשון לציון" בעל "משפטי עוזיאל", את הגרי"ד סולובייצ'יק את הגר"מ פיינשטיין - כולם זי"ע. והנושא: לימוד תורה יחדיו של נשים וגברים. הגר"מ אליהו אוסר ואילו כל הנ"ל אליבא ראמנון שפירא מתירים. ובלשונו: "כלומר גם לדעת גדולי הפוסקים של העולם החרדי מותר ללמוד ביחד תורה, גברים ונשים."

במאמרו נתן אמנון שפירא כבוד גדול (ובצדק) להגרי"ד סולובייצ'יק: "שהקים עולם של תורה", ו"הגאון" בעל "איש הלכה". ועם כל התארים הנ"ל: "ייסד בבוסטון ישיבה מעורבת של בנים ובנות, היא "ישיבת רמב"ם בנשיאותו ובישיבה זו ישבו עד סוף כיתה י"ב, בנים ובנות ביחד באותה כיתה ועל אותו ספסל ולמדו את אותה סוגיה בגמרא בשיעורים שניתנו על ידיו בכבודו ובעצמו."

וכדי שהתמונה תהיה שלימה וקוראי "הצופה" יידעו במה דברים אמורים גם מבחינת הכותב וגם מבחינת העובדות, הנה מה שכותב הגאון הרב צבי (הרשל) שכטר שליט"א, ראש הכולל בישיבה יוניברסיטי" מנאמניו של הגרי"ד סולובייצ'יק זצ"ל - בספרו "נפש הרב" (עמוד רל"ז):

"כשפתחו בי"ס תיכוני דתי באחת מהעיירות הגדולות בצפון אמריקא, והכירו לרבנו שהכיתות שמה מעורבות, ושבנים ובנות לומדים ביחד, ושהכל נעשה על-פי הדוגמא של ישיבת רמב"ם שבבאסטון, התפלא רבנו על כך ואמר, הלא באותה העיר תמיד היו בתי ספר נפרדים לבנים ולבנות, ואיזה צורך או הכרח היה להם לפתוח בית-ספר חדש מעורב. הלא בבאסטון היה מוכרח להנהיג כן, שלפניו היו שתי אפשרויות, או להיות אשם בעד חסרון החינוך לבנות או להיות אשם בעד ייסוד ישיבה מעורבת, והוכרח לבחור במיעוט הרע, וכמדומה לו, שלפי המצב דאז ולפי כל הנתונים, היה הצד הזה שבחר בבחינת מיעוט הרע, אבל, בזמנים אחרים ובמקומות אחרים שכבר קיימים בתי ספר נפרדים לבנים ובנות, ואין הכרח להנהיג כזה, בוודאי שאין דבר זה נכון כלל. (שמעתי מהרה"מ גפן וכעין זה שמעתי ג"כ מהרד"י טברסקי (זצ"ל), חתן רבנו.)" סוף ציטוט.

מכיוון שדבריו של ר"ד שפירא במאמרו היו כה נחרצים, כדרכו, סברתי לתומי שאולי אני מחזיק עותק מזוייף של "נפש הרב". טרחתי על-כן וטילפנתי להגר"צ שכטר שליט"א לניו יורק והנה דבריו במדוייק:

"השתתפתי בפדיון הבן אצל הבן הבכור של הגר"י טברסקי זצ"ל (נכדו של הגרי"ד סולובייצ'יק זצ"ל). ישבתי בין החתן לבין הגרי"ד סולובייצ'יק ואז הרב טברסקי (החתן) שאל אותי אם יש לי ר"מ טוב בשביל ישיבת "רמב"ם" בבוסטון. השבתי לו: מי יבוא? איזה בן תורה רציני יבוא ללמד בישיבה מעורבת של בנים ובנות? רק "קאליקע" יבוא. ואז גילה לי שהרב סולובייצ'יק רוצה עתה שיגייסו סכום כסף נכבד כדי לעשות הפרדה בין הבנים לבין הבנות. זה צריך היה לעלות סכום גדול ביותר. וממילא, אמר לי הרב טברסקי זצ"ל, תגיד לר"מ שתמצא שהוא בא למקום שהולכת להיות שם הפרדה. בסופו של דבר לא היתה הפרדה כי לא הצליחו לגייס את הכסף".

למען הגילוי הנאות אספר, כי בשיחת הטלפון אמר לי הרב שכטר, כי הרבנית טברסקי תחי' (בתו של הגרי"ד סולובייצ'יק) סבורה שאביה הקים את הישיבה לא בגלל שעת הדחק אלא שכך רצה שהמסגרת תהיה.

הרב שכטר נזהר מלהתווכח עם הרבנית טברסקי ורק סיפר לי, כי ידוע העימות הגדול שהיה בין הגרי"ד סולובייצ'יק לבין ד"ר שמואל בלקין נשיא "ישיבה יוניברסיטי". ד"ר בלקין ביקש להעביר את "שטרן קולג'" (לבנות) השייך ל"ישיבה יוניברסיטי" לאזור הסמוך ל"ישיבה-יוניברסיטי" כדי לחסוך בהוצאות. לא ח"ו שילמדו ביחד, רק שישתמשו בכמה מהשירותים של ה"ישיבה-יוניברסיטי" כמו הספריה וכיו"ב. על רקע זה עמד הגרי"ד סולובייצ'יק להתפטר מראשות הישיבה ב"ישיבה יוניברסיטי" והתבטא בחריפות נגד הרעיון, ובגלל זה נגנז.

והלכתי אצל תלמיד מובהק אחר של הגרי"ד סולובייצ'יק, שביקש שלא אזכיר את שמו. מדובר באישיות הקשורה עם אחת הישיבות הציוניות כאן בישראל. ובך אמר לי: "בשיחה האחרונה שלי עם הגרי"ד סולובייצ'יק דיברתי אתו על הנושא הזה של ישיבת "רמב"ם" המעורבת בבוסטון. והוא אמר לי באופן ברור, כי היה זה מעשה של בדיעבד, בנסיבות של אותם ימים שהיתה שעת הדחק". ואכן, מי שמכיר את אמריקה הדתית בשנת הקמתה של ישיבת "רמב"ם", לא ייתפלא על ההיתר שנתן אז הגרי"ד סולובייצ'יק.

ובעניין הגר"מ פיינשטיין זצ"ל ו"אגרות משה" (יורה דעה חלק ב' סימן קט) קיראו את לב הציטוט: "הנה דברי תורה ומוסר לא גרעי מענייני רחול, וכיוון שאין אתם מחמירים עליהן שלא לבוא להמיטינגען (פגישות) כמו כל הסאסייטעס (חברות) שבמדינה זו, שגם הנשים משתתפות בכל הדברים, אף שאין ידוע הטעם שמקילין במדינה זו בפשיטות, אבל, כיוון שמקילין, אין שום טעם שייצאו בשעת הלימוד"... הגר"מ פיינשטיין מתייחס למציאות שהוא מתנגד לה הלכתית, ובהיותה כבר קיימת בניגוד להלכה, אין הוא סבור שהנשים צריכות לפרוש מהאירוע המעורב דווקא כשמלמדים שם באיזשהו שלב "פסקי הלכה" או ב"דברי מוסר ויראה". ואין כאן שום הוכחה נגד הגר"מ אליהו.

ומכיוון שר"ד שפירא סומך כל-כך על הגר"א פיינשטיין זצ"ל, כדאי שיתעמק ויסיק מסקנות בעקבות פסיקתו ב"אגרות משה" יורה דעה (חלק ג') סימן פז: "הנה בדבר שנמצאו בתי ספר לילדות ולנערות שנקראו בשם בית יעקב וכדומה שרוצים ההנהלה והמורים ללמוד עמהן משניות... על-כל-פנים משנית שהוא תורה שבעל-פה ציוו חכמים שלא ילמדום והוא כאילו למדום תיפלות. ולכן צריך למונעם מזה ורק פרקי אבות משום שהוא ענייני מוסר והנהגות טובות יש ללמדם בהסבר לעורדן לאהבת תורה ולמדות טובות, אבל לא שאר המסכתות". וזה עוד לפני הלימוד המעורב. ואת הפסיקה הזאת יכול ד"ר שפירא שתורת הרב פיינשטיין היא תמיד נר לרגליו, לשלוח בפקס לכמה מקיבוצי הקיבוץ הדתי וה"מודרן אורתודוכס".

ובאותה הזדמנות עוד איזה קטע מ"נפש הרב" (עמוד רנ"ה): "לפני כארבעים חמישים שנה באמריקה היה הדבר נפרץ מאוד שאף אצל הרבה מהרבנים החשובים לא היו מקפידים נשותיהם לכסות את שערן. ושאל אז אחד מהתלמידים החשובים את רבנו (כשהתחיל להתעניין בשידוכים) אם צריך הוא לדקדק על כך או לא, וענהו רבנו שבוודאי כך הוא הדין, ובוודאי שצריכים לדקדק בזה, ואין להקשות ממה שהרבה מנשי ת"ח אינן נזהרות בזה, ומה שאומרים בשם הערוך השלחן שאין דין זה נוהג בזה הזמן - אין בו ממש".

לא התייחסתי לבעל "משפטי עוזיאל" משום שברור לגמרי מדבריו שאין הוא מתכוון למעמד של לימוד תורה מעורב ואין זה הוגן כך לאנוס את דבריו. בזמנו של הרב עוזיאל זי"ע, לא היה רב ספרדי אחד שחרג מפסיקת הרמב"ם לגבי לימוד תורה של נשים - אז עוד לימוד מעורב? ומה גם שאין כל התייחסות בדבריו ללימוד תורה במסגרת מעורבת.

מהצגדות אדמו"רים וחסידים

כלפי המתייוונים

בספרו החדש "מפניני הרב" - שהרב יוסף דוב סולובייצ'יק זצ"ל, לקט מי אמרים, תיאורי מעשים ודברי הדרכה, של ראש הכולל בישיבה יוניברסיטי" הרה"ג צבי שכטר שליט"א, סוכות והתייחסות למשמעות חג החנוכה, בוודאי מאוד יהודי של הגרי"ד סולובייצ'יק זצ"ל והדברים מפורסמים ללא כל פרשנות:

זה אלפיים שנה שעם ישראל חוגג את חג החנוכה, אבל רק מעטים חבירו את המשמעות הנכונה של החג הזה. המקור היהודי שנמצא על זה במסורת שהיה כל כך מוגבל שאין להוציא ממנו אלא מעט. וכן המקור השני שבספר החשמונאים, שנכתב כהיסטוריה על מאורעות אלו, גם הוא הספר, כי מחבר הספר, למרות שחי בימים שארע שבהם הנס הגדול ההוא, והיה עד, כי מחבר הספר, עליו להבירו ביותר עסקות, צייר רק באופן שטחי. כמו שאנשים בימינו רואים מקרים שונים ומחוסר תפיסה אינם מסכימים אותם בדייקנות, כן גם הוא, המחבר, לא הצליח להשיג את המובן העמוק של החג הזה.

בימי בית שני עמדו היהודים בפני שני אויבים. בתחילה היוונים, ואחר כך הרומאים, ולשניהם היו שיטות מלחמה שונות. הרומאים שדדו ובזזו רצו והשמידו כל מה שעמד בפניהם, עד שנשאר המקדש כולו חרב בלי שום אפשרות לתקנו. אבל שיטת היוונים היתה מאד מרוה. לא שדדו או החריבו, לא בזזו ולא השמידו, כי לא רצו להרוס ולאבד, אלא לחלל ולטמא.

בזמן שהיו היהודים תחת שלטון הרומאים היתה ארצם שלימה בבניינים. שנה היה מצבם תחת שלטון היוונים, כי הרבה יהודים המירו את דתם וקבלו במקומה את מנהגי כובשיהם, והיו ביניהם אף חכמים אחרים מתלמידי תנאים ידועים. מלחמת החשמונאים לא היתה נגד היוונים הגויים, אלא נגד היהודים המתייוונים, שלא בקשו לגרום הרס ושממה אלא חילול וטומאה. נוסח "על הנסים" וגם לשון הגמרא הם "לשון סגי נהור", כי נזהרו חכמים מאד מלדבר סרה ביהודים.

המלים בתפילת על הנסים "כשעמדה מלכות יון הרשעה" אינן מכוונות ליוונים הגויים, אלא ליהודים המתייוונים שבעצם ברחם. זאת הפעם הראשונה, וגם האחרונה, שרוב היהודים המירו את דתם. אמנם היו קבוצות קטנות או כתות אחרות שהמירו את דתן, אבל שוב לא היתה קהילה שלימה שהמירה את דתה כמו שארע בימים ההם. תפקיד החשמונאים היה לחדש את האמונה בלב העם, להעלותו מעומק הטומאה, ולהדריכו למעלות הטהרה, כדי שלא יתרחש שוב מקרה כזה. ולכן רוב ההלכות מ"ח הגזירות נתקנו קרוב לנצחון זה.

זאת משמעות חג החנוכה, "עליה מטומאה", כמו שכתוב "ואחר כך באו בניך". מי היו הבנים האלו ומאין באו? עתה אנו יודעים. הם היו היהודים המתיוונים, השקועים בטומאת היוונים, העולים עכשיו מטומאה לטהרה. לכן השתמשו החכמים בבטוי "עליה מטומאה" כדי להביע את הרעיון, שתורה בתשובה וטהרה מטומאה דורשת לא רק שיבה למדרגה הראשונה, אלא, השתדלות להגיע למעלה ממנה. (מתוך מאמרו של הר"א בלאו שיצא בתדפיס אלול תשנ"ז, עמ' קכ"ד-קכ"ח).

והנה עוד כמה "מפניני הרב":

הקפות נשים

שמעתי מהר"ר שלום רפהן, הי"ו, שבפעם האחרונה שביקר אצל רבנו, ז"ל, בקיץ בבוסטון (בימי דכלה שמטעם התהדרות הרבנים כבר היה חלש מאוד, וכשהיה מהלך עמו, הוצרך הר"ר שלום להחזיק בזרועו לסייע ללכת. ושאלו (בין השאר) לחוות דעתו בדבר ההנהגה החדשה שהנשים מחזיקות בספר תורה ועושות הקפות לעצמן בעזרת הנשים, והיות שהיו כאלה שאמרו שנתייעצו עם רבנו בשעה שהנהיגו חידוש זה בבתי כנסיות שלהם. והתאמץ בזה כל גופו של רבנו קשה, ונתחזק לעמוד בעצמו - בלי שום סיוע, וסיפר האך שלפני כמה שנים התחיל רב צעיר, אחד ממוסמכי הישיבה, הנהגה זו בקהילתו בשמחת תורה, ואחר תום החג בא לשאול לחוות דעתו של רבנו ואומר, שענהו (באנגלית) שבדבר זה "הוא בניגוד גמור לכל המסורה שלנו".

מגילת נשים

אחד מהרבנים המודרניים הצעירים ממוסמכי הישיבה רצה להנהיג מקרא מגילה לנשים בנפרד, שתקרא אשה מהנשים בעד השאר, ורצה לשאול את פי רבנו בזה להסכמתו, אלא שחשש פן לא יסכים עמו ויגיד לו שאסור, ע"כ עשה בערמה ושלח רב אחר לשאול, והשיבו רבנו, דאין לעשות כן, דלפי הנראה במודרש הנעלם להיות (המובא במג"א לסי' תרפ"ט סק"ו) אשה לא תקרא לעצמה, רק תשמע מהאנשים. וכשמסר הרב השני את דברי רבנו אל הרב הראשון המודרני, החליט הלה להנהיג את הנהגתו המחודשת, למרות מה שרבנו התנגד לה, והיות שהוא בעצמו לא שאל לרבנו, ורבנו לא אמר לו איסור שית... (שמעתי מאחד מתלמידיו של אותו הרב המודרני).

מניין נשים

שמעתי מהרב מרדכי שרגא שינפלד, שיחי', שרבנו היה נמנע מלומר לשון של איסור בזה, אלא שהיה אומר שדבר זה הוא שלא ברצון חכמים, ושאין רוח חכמים נוחה הימנו, והזכיר את לשון המשנה במסכת שבת (נד:) בקשר לפרתו של ר' אלעזר בן עזריה שהיתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים, ואת דברי הגמ' בקידושין (יז:) דלפעמים אין רוח חכמים נוחה הימנו, ושזה גופא צריך להיות מספיק סיבה שלא לנהוג בזה - מפני שיודעים שאין רוח חכמים נוחה הימנו.

עורכת המוסף: נעמי גולן